

на уроках застосовувати казкотерапію. У свій час видатний педагог В. Сухомлинський наголошував на надзвичайному значенні створення казки в процесі роботи з дітьми: «Я не уявляю навчання в школі не тільки без слухання, але і без створення казки». Казка на уроках математики – незвичайне явище, а все незвичайне цікавить дітей, сприяє розвитку фантазії й вихованню творчої особистості. Тому на таких уроках усі структурні елементи: актуалізація опорних знань, вивчення нового матеріалу, закріплення та розвиток математичних знань – будуються на сюжетній лінії казки, відомої всім дітям, наприклад, «Ріпки». Діти із задоволенням допомагають персонажам казки розв'язувати математичні завдання та долати перешкоди. Також учням подобається розв'язувати текстові задачі казкового змісту. Можна давати дітям завдання скласти текстову задачу за сюжетом улюбленої казки. Учні із задоволенням виконують таку роботу. Уроки із застосуванням казок сприяють активізації уваги учнів, розкривають їх творчий потенціал, зміцнюють психічне здоров'я та знімають емоційне напруження.

Одним із методів казкотерапії є дидактичні ігри. Гра має важливе значення в житті дітей молодшого шкільного віку. Тому рекомендовано на кожному уроці в початкових класах застосовувати ігрові моменти. Наприклад, при закріпленні теми «Двозначні числа» учням цікаво буде пограти в гру «Утекли мешканці»: учитель вивішує на дошку готові таблиці, у порожні клітини яких треба вписати пропущені числа. Учні повинні встановити закономірність у записі чисел і вписати потрібні. Учитель говорить: «Тут кожне число живе у своєму будиночку. Але ви бачите, що деякі будиночки порожні – з них втекли мешканці. Які це числа? Треба подумати і повернути втікачів у свої будинки». Виграє той, хто вставить числа правильно. Досить цікавою для учнів є гра «Звільни пташку»: пташки знаходяться в клітці, і вчитель пропонує дітям випустити їх на волю. Але для цього потрібно виконати завдання. Учні беруть пташку з клітки та зі зворотного боку читають завдання. Якщо учень правильно відповість на запитання, то пташка летить (переставляється) на дерево, якщо неправильно, то повертається назад у клітку. Завдяки іграм вдається сконцентрувати увагу та викликати інтерес навіть у найбільш неуважних учнів. Спочатку їх захоплюють тільки ігрові дії, а потім і те, чому вчить та чи інша гра. Поступово у дітей пробуджується інтерес і до самого предмету навчання та створюється ситуація успіху.

Математика вважається важким предметом. Діти багато пишуть і читають, швидко стомлюються. Тому на кожному уроці слід обов'язково застосовувати тренажери та валеологічні паузи для очей і пальчикову гімнастику.

Отже, збереження і зміцнення здоров'я учнів – це найважливіші складові роботи вчителя. Від життєрадісності, бадьорості дітей залежить їх духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра в свої сили, бажання вчитися.

Перелік використаної літератури:

1. Ващенко О. Організація здоров'язберігаючої діяльності початкової школи / О. Ващенко, С. Свириденко // Початкова освіта. – 2005. – № 46. – С. 2–4.
2. Горашук В.П. Формирование культуры здоровья школьников (теория и практика) / В.П. Горашук. – Луганск : Альма-матер, 2003. – 388 с.
3. Дубогай О.Д. Интеграция познавательной и руховой деятельности в системе навчання і виховання школярів: Методичний посібник / О.Д. Дубогай та ін. – К.: Оріони, 2001. – 152 с.
4. Лозинський В. Техніки збереження здоров'я / В. Лозинський. – К.: Главник, 2008. – 160 с.
5. Науменко Ю.В. Здоровьесберегающая деятельность школы / Ю.В. Науменко // Педагогика. – 2005. – № 6. – С. 37–44.
6. Смирнов Н.К. Здоровьесберегающие образовательные технологии в современной школе / Н.К. Смирнов. – М.: АПК и ПРО, 2002. – 121 с.

АРТ-ТЕРАПІЯ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

*Вовк Надія Валентинівна
Лихолат Олена Віталіївна
м. Слов'янськ*

Постановка проблеми. Події останнього часу призводять до появи серед школярів та студентської молоді підвищеної стресогенності. Сучасні конфлікти в навчальному та соціальному середовищі призводять до стресів, агресивності, замкненості, пригніченості, втрати віри в справедливість життя. Також в сучасному глобалізованому світі спостерігається взаємне переплітання культур, вірувань, етнічних норм поведінки. Неможливо уявити сьогодення без

ЗМІ, технічних засобів комунікації, за допомогою яких можна знайти будь-яку інформацію, в тому числі і таку, яка психологічно пригнічує, негативно збуджує, має нетолерантний характер. Лише мистецтво, з притаманною для нього здатністю всебічно впливати на людину, одухотворяти та «оживляти» її, сьогодні набуває особливої актуальності.

Аналіз актуальних досліджень. Про естетичний, духовно-моральний та терапевтичний вплив різних видів мистецтв на розум, волю, почуття та здоров'я людини говорили здавна не тільки діячі мистецтв (О. Бенуа, І. Іттен, В. Кандинський, К. Малевич, М. Реріх, П. Чістяков та інші) але і педагоги (Д. Ельконін, М. Каган, О. Отич, О. Рудницька, В. Титаренко та інші), які бачили великий їх потенціал.

Мета статті полягає у визначенні місця і ролі арт-терапії в трудовому навчанні.

Методи дослідження. Відповідно до мети в процесі написання статті був використаний комплекс методів дослідження теоретичного та емпіричного рівнів.

Виклад основного матеріалу. Арт-терапія – це використання художньої, творчої діяльності в терапевтичному і корекційному впливі на дитину. За допомогою арт-терапії можна реконструювати психотравматичну ситуацію, вивести переживання, пов'язані з нею, у зовнішню форму через продукт художньої діяльності, а також створити нові позитивні переживання, сформувані креативні потреби у дитини і спосіб їх задоволення [4, с. 86-87]. Основна мета арт-терапії – корекція психоемоційного стану (депресії, імпульсивності, почуття самотності, дивергентної поведінки, низької самооцінки) дитини, спричиненого стресами, переживаннями емоційного відсторонення від інших, негараздами в сім'ї, соціумі. У арт-терапії багатотисячолітня історія. Її засновником вважається французький мислитель XVIII століття Ж.-Ж. Руссо [1, с. 8-9].

В результаті багаторічних досліджень психотерапевтів різних країн виявлені такі арт-терапевтичні засоби: образотворча терапія, кольорова терапія, пісочна терапія, фототерапія, ігрова терапія, музична терапія, вокальна терапія, терапія казкою, лялькова терапія, танцювальна/рухова терапія [1]. Звернення до творчості сприяє розкриттю особистісного потенціалу учнів, психологічному оздоровленню, набуттю нового змісту в житті, досягненню успіху в навчальній діяльності.

Арт-терапія, яка нерозривно пов'язана з мистецтвом на уроках трудового навчання здатна: створити вільний простір для творчої діяльності; розвинути образне мислення, гармонізувати роботу правої і лівої півкулі мозку; знизити негативні емоційні прояви (стрес, втому, тривожність, агресивність); розкрити нові грані особистості; покращити соціально-психологічний клімат в колективі, підвищити тенденцію до співпраці; розвинути рефлексивні (самопізнання) та емпатійні (розуміння інших) здібності [2, с. 376-425].

Можна виділити три напрямки використання арт-терапії в трудовому навчанні: 1) як джерело навчальної інформації про митців, різні види декоративно-прикладного мистецтва, художні промисли, вплив кольору на людину [5]; 2) як оптимізатор умов педагогічного впливу, як-то уваги до мистецтв, попередження втоми, переключення з одного темпу роботи на інший, полегшення розуміння та запам'ятовування навчального матеріалу (за рахунок перекодування інформації з логічно-вербальної на емоційно-образну), забезпечення мотиваційної, емоційної та комунікативної готовності до сприйняття навчального матеріалу [3]; як засіб джерела неявної діагностики психічного стану учнів і їхніх творчих здібностей [1].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Використання арт-терапії в трудовому навчанні на наш погляд є доречним, дієвим та ефективним. Бо окрім навчально-виховального-розвивального впливу арт-терапія має оздоровчий вплив, що є важливим для формування гармонійної дитини у наш складний час. Крім іншого за допомогою арт-терапії на уроках трудового навчання можна здійснити діагностику, вирішити реабілітаційні та корекційні завдання.

Перелік використаної літератури:

1. Киселева М. В. Арт-терапия в работе с детьми: Руководство для детских психологов, педагогов, врачей и специалистов, работающих с детьми / М. В. Киселева. – СПб.: Речь, 2006. – 160 с.
2. Отич О. М. Мистецтво в системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти: Монографія / О. М. Отич; зп наук. ред. І. А. Зязюна. – Чернівці: Зелена Буковина, 2007. – 752 с.
3. Рудницька О. П. Педагогіка загальна та мистецька: Навчальний посібник / О. П. Рудницька. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
4. Стасенко В. Здоров'язбережувальні технології / В. Стасенко, В. Волканова; упоряд. Н. Мурашко. – К.: Шкільний світ, 2013. – 120 с.
5. Титаренко В. П. Народні промисли України: Навчальний посібник / В. П. Титаренко. – Полтава:

БЕЗПЕКА ПРАЦІ ПРИ РОБОТІ СТУДЕНТІВ З ХІМІЧНИМИ РЕАГЕНТАМИ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «ХІМІЯ (за професійним спрямуванням)»

*Титаренко Ольга Олександрівна
м. Полтава*

Хімія як навчальна дисципліна має істотний вплив на формування наукового світогляду студентів, орієнтованих на саморозвиток і самовдосконалення, освіту впродовж усього життя. Її прикладна спрямованість як невід’ємна частина процесу навчання покликана розширювати уявлення про втілення теорії у реальне життя. Провідну роль у виконанні цього завдання відіграє хімічний експеримент, який сприяє формуванню системи наукових понять і уявлень про речовини та процеси, стійкого інтересу до предмета, удосконаленню і закріпленню теоретичних знань, розвитку аналітичного мислення, практичних умінь і навичок, зацікавленості у набуванні міцних знань. Тому формування самостійної діяльності студентів, спрямованої на оволодіння знаннями, практичними вміннями і навичками під час організації безпечної роботи з хімічними реагентами, відбувається, головним чином, у хімічній лабораторії.

Сучасна лабораторія представляє собою високотехнологічне підприємство, що має в своєму розпорядженні велику кількість різноманітного обладнання та приладів. Однак людський фактор – найбільш поширена причина помилок при проведенні дослідів, які можуть призвести до виникнення надзвичайних ситуацій. Навіть найпростіше дослідження вимагає ретельного виконання вимог техніки безпеки при роботі у хімічній лабораторії згідно з наказом Міністерства надзвичайних ситуацій України від 11.09.2012 № 1192 «Про затвердження Правил охорони праці під час роботи в хімічних лабораторіях», який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 25 вересня 2012 р. за № 1648/21960 [3].

Техніка безпеки – система технічних і санітарно-гігієнічних заходів, які створюють безпечні та здорові умови праці. Виділяють наступні її завдання:

- виявлення причин травматизму і потенційних небезпек;
- визначення раціональних заходів та ефективних технічних засобів, що забезпечують безпеку обладнання, а також технологічного і навчального процесу;
- вибір і підготовку матеріалів, дотримання правил і норм, обґрунтування технічних умов, інструкцій із забезпечення безпечного використання обладнання, технологічних процесів, зберігання хімічних реагентів;
- розробку матеріалів і організацію роботи з інструктажу та навчання студентів безпечним прийомам експлуатації обладнання та використання хімічних речовин [1].

Для профілактики надзвичайних ситуацій та травматизму обов’язкове виконання вимог наказу Міністерства освіти і науки України від 18.04.2006 № 304 «Про затвердження Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці в закладах, установах, організаціях, підприємствах, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України», який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 7 липня 2006 року за № 806/12680 та листа МОН України від 16.06 2014 р. № 1/9-319 «Організація навчання і перевірки знань, проведення інструктажів з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності в загальноосвітніх навчальних закладах» [2, 4]. Згідно з цими документами здійснюються такі інструктажі:

- первинний інструктаж з безпеки життєдіяльності в кабінеті хімії на першому занятті навчального року;
- інструктаж із безпеки життєдіяльності перед початком кожного лабораторного дослідю;
- позаплановий інструктаж із безпеки життєдіяльності у разі порушення студентами вимог нормативно-правових актів з охорони праці, що може призвести чи призвело до травм, аварій, пожеж тощо;
- цільовий інструктаж з безпеки життєдіяльності у разі організації позанавчальних заходів [6].

На лабораторних роботах використовуються вибухонебезпечні та їдкі речовини. Тому